

Motion till riksdagen

1989/90:N217

av Inger Schörling m.fl. (mp)

Lokala näringslivsfonder

Inledning

Med Närfond menar miljöpartiet de gröna: samhällsägda fonder som arbetar för näringslivets utveckling och som finns nära dem som arbetar, dvs. normalt en fond i varje kommun. De skall bistå det lokala näringslivet med rådgivning och finansiering. Vi kräver i denna motion att planering och försöksverksamhet med Närfonder startas. Vi kräver också att de regionala löntagarfonderna avvecklas och att deras medel successivt överföres till Närfonderna.

Bakgrund till förslaget

Trots allt tal om regionalpolitik, tal om att "Hela Sverige skall leva" och tal om lokalt självbestämmande går den dominerande samhällsutvecklingen i motsatt riktning, mot internationalisering, centralisering, urbanisering och storskalighet.

De multinationella och transnationella företagen har under efterkrigstiden allt mera medverkat till detta. Genom att utnyttja arbetskraft i länder där den är billig, där miljökrav saknas eller är låga och där skatterna är låga på grund av avsaknaden av socialpolitik, skaffar sig dessa företag konkurrensfördelar som de ofta använt för att slå ut lokalt, småskaligt näringsliv. Dessa multinationella bolag känner endast en lojalitet, nämligen mot kapitalet och dess makthavare. De är en fara både för miljö- och resurshushållningen och det sociala ansvarstagandet. Det är en angelägen uppgift att föra över verksamheter som kontrolleras av dessa företag till en lokal verksamhet i måttlig skala.

De reella makthavarna i Sverige, regeringen, fackföreningsrörelsen och storföretagen med dess organisationer har i realiteten främjat denna utveckling. Dessa makthavande gruppers samfällda satsning på EG-harmonisering, hävandet av valutarestriktioner och viljan att vara ledande inom GATT-samarbetet visar att detta är huvudlinjen i svensk politik.

Regeringen har sedan länge på flera andra sätt medverkat i denna storskalighetens politik. De regionalpolitiska insatserna har inriktats på samarbete med storföretagen såsom Volvo, Saab, ASEA och Bofors, de industripolitiska satsningarna har också inriktats på skapandet av storföretag eller gyn-

landet av storföretag. De senaste exemplen är utbyggnaden av ASSI, 1200-miljonersstödet till SAAB 2000, samarbetet med Volvo för att göra Procordia till en av landets absolut dominerande storkoncerner samt skapandet av Sveriges största bank, Nordbanken, med staten som dominerande ägare. Löntagarfonderna har ingalunda motverkat detta. De domineras av samma storskaliga ägande och man kan inte utläsa någon större skillnad i deras placeringspolitik i förhållande till privata investmentbolag. Därför har de inte heller på något sätt ökat de enskilda löntagarnas inflytande eller delaktighet i samhällsutvecklingen. Däremot har de med all sannolikhet medverkat till den snabba uppgången på börsen under 80-talet och därigenom berikat de redan rika.

Miljöpartiet de gröna är övertygat om att denna utveckling inte står i överensstämmelse med "vanligt folks" önskemål. Vi tror att vanliga människor uppskattar småskalighet, lokalt inflytande och decentralisering. Vi är också övertygade om att en mera småskalig samhällsstruktur är gynnsam för ungdomens utveckling, motverkar brottslighet och ökar människors ansvarstagande för varandra. Det finns också ett otal andra skäl varför mindre företag har stora fördelar för både den enskilde och samhället såsom framgår av det följande.

Försvaret för den internationalisering och storskalighet, som främjas av regeringens, facket och näringslivets samfälliga strävan, är att den skulle gynna en snabbt stegrad "levnadsstandard", dvs. i realiteten en snabbt stigande konsumtion i Sverige. Miljöpartiets övertygelse är att även om det finns grupper i Sverige som har det besvärligt, så finns det inga skäl att öka den totala konsumtionen i Sverige. Det pågår på många områden en stötande lyx- och skräpkonsumtion, som är både socialt och miljömässigt upprörande. Detta måste politikerna ta itu med både av fördelingspolitiska skäl och av miljöskäl. Regering och riksdag har ansvar både för svaga grupper i dag och för kommande generationer – trots att de senare saknar rösträtt. Därtill har de ansvar för naturen som har en rätt att leva oberoende av mänskliga nyttyosynpunkter. Det är vidare miljöpartiets bestämda övertygelse, att den storskalighet och internationalisering, som maktavande grupper ser som både oundviklig och eftersträvansvärd, i många fall medverkar till mänsklig och miljömässig utarmning. Detta kan kanske visa sig när alla de komponenter som saknas eller ger felaktiga signaler vid nuvarande BNP-beräkningar i framtiden kommer att beaktas.

Det är i detta perspektiv som miljöpartiet de grönas förslag om inrättande av Närfonder skall ses.

Bosättning

Befolkningsstatistik från senare år visar entydigt att människor föredrar att bo på landet. I kommuner där befolkningen ökar, visar det sig ofta att procentuellt är det landsbygdssdelen som ökar mest. I kommuner med minskande befolkning är tendensen ofta den samma. Minskningen är procentuellt större i centralorten och mindre i landsbygdssdelen. Olyckligtvis har utvecklingen när det gäller arbetstillfällen varit den motsatta. Antalet arbetstillfällen på landsbygd och i små tätorter har i allmänhet minskat. Resul-

tatet av denna utveckling betyder följaktligen kraftigt ökande pendling, vilket ur miljö- och energisynpunkt är ogynnsamt.

Mot. 1989/90
N217

Samtidigt är det uppenbart att om man hade kunnat erbjuda fler arbetstillfällen på landsbygden och i mer perifera orter så hade dessa befolkningsmässigt fått en än mer gynnsam utveckling. Närfonderna är ett försök att främja en sådan utveckling.

Det finns naturligtvis många faktorer som försvårar människors bosättning perifert i förhållande till större orter: brist på olika slags service, speciellt skolor för barn och ungdom, samt svårigheten för båda makarna att finna arbete på samma ort. Det krävs ett helt paket av åtgärder för att finna lösningar på dessa problem för att gå människors önskemål till mötes. Men eftersom vinsterna socialt och miljömässigt kan bli stora så är det värt ansträngningarna. Inrättandet av Närfonder kan vara ett sådant – men ett betydelsefullt – steg.

Närfonder

Närfonder kan bli ett viktigt instrument för att stoppa den regionala utarmningen. De skall motverka näringslivets centralisering, internationalisering och storskalighet. De skall öka det lokala ansvaret för näringslivsutvecklingen, de skall minska sårbarhet samt öka självförsörjning och självtillit. De skall minska transportberoendet och pendlandet. De skall vara till nytta både för de lokala företag som redan finns och ge fler människor möjlighet att starta nya företag – enskilt eller ännu hellre i kooperativ. Närfonderna skall ge människor ökade möjligheter att ta ansvar för sin egen framtid och utveckla sin initiativkraft och kreativitet.

Närfondernas uppgifter

- att verka för ett decentraliserat och allsidigt näringsliv med inriktning på lokal tillverkning för lokala och regionala behov,
- att satsa på miljövänlig, energisnål och arbetsmiljömässigt sund produktion,
- att ge stöd inom formen ”eko-kommunprojekt”,
- att stödja lokala uppfinnarföreningar och praktisk försöksverksamhet med nya idéer,
- att satsa på energiförsörjning baserad på förnybar energi: solfångaranläggningar, biobränsle etc,
- att stödja utveckling av alternativa jordbruks-, fiske- och trädgårdsprojekt, biodling etc,
- att stödja mångsidig småskalig livsmedelsindustri: mejerier, kvarnar, slakterier, bagerier etc,
- att stödja satsning på inhemsk textilproduktion baserad på inhemsk råvara,
- att stödja arbetskooperativ inom vård- och omsorgssektorn, omhändertagande av socialt eller fysiskt handikappade etc,
- att stödja dem som vill överta företag lokalt när de säljs enligt vad som anförs i det följande.

Närfonderna skall stödja alla former av företag. Miljöpartiet vill dock särskilt peka på behovet av att stödja producentkooperativ verksamhet, eftersom erfarenheterna inom det området är begränsade. Enligt miljöpartiets näringspolitiska program skall, vid all försäljning av företag, de anställda och de som bor på orten ha förköpsrätt. Närfonderna skall därvid kunna medverka både som rådgivare och finansiär. Detta är ett sätt att motverka centralisering och internationalisering av näringslivet.

Rådgivande och finansiell funktion

Detta är Närfondernas båda huvudfunktioner. De bör personellt och organisatoriskt hållas åtskilda.

Rådgivningsfunktionen skall ses som en kunskapsbank och skall också förmedla hjälp från utomstående experter. Den skall särskilt medverka vid startandet av nya företag, koordinera olika intressen vid övertagande av företag då den lokala förköpsrätten skall utnyttjas.

Den finansiella funktionen är att låna ut kapital men också att förmedla lån från andra finansieringskällor. Den måste vara beredd att ta större risker och kräva lägre räntor än det normala bankväsendet, men skall undvika att uppträda som konkurrent till detta.

Finansiering

Närfonderna behöver löpande ett tillskott av medel för att betala sin rådgivande verksamhet vilken visserligen kan vara delvis men inte helt självbärande. Vidare skall fonderna förses med kapitalmedel för utlåning. I starten bör staten satsa medel från budgeten för att bekosta den rådgivande verksamheten. På sikt skall ansvaret överföras till kommunerna.

Fondernas kapital för utlåning skall huvudsakligen byggas upp genom att löntagarfondernas medel överförs till fonderna i form av kontanter eller värdepapper, samt på sikt genom förräntning av kapitalet.

På längre sikt kan det bli aktuellt att viss del av företagsskatten överförs till Närfonderna. Därigenom kan det gamla storskaliga näringslivet medverka till att bygga upp en ekologiskt bättre näringslivsstruktur.

Fördelning av fonder och fondmedel

Normalt bör det finnas en fond per kommun, men i de allra största kommunerna kan det finnas skäl till att ha flera fonder i kommunen. I vissa fall kan det vara lämpligt att närliggande små kommuner slår sig samman om en fond enligt egen överenskommelse.

Eftersom fondernas syfte är att verka för småskalighet, självförsörjning och decentralisering bör medlen till de olika fonderna fördelas med hänsyn härtill. Eftersom fonderna skall verka för decentralisering och regional och lokal självförsörjning, kan antalet kommuninvånare inte vara utslagsgivande vid fördelningen av medel till fonderna. Fördelningsprinciper bör fastställas

med hänsyn härtill av den utredning vi föreslår. Förutom befolkningstals skall alltså stor hänsyn tas till geografiskt läge och arbetsmarknads- och regionalpolitiska aspekter.

Ledning

Fondstyrelserna bör utses av kommunens invånare genom personval. Till styrelsen skall knytas en rådgivargrupp med representanter för lokalt näringsliv, uppfinnarförening, lokalt bankväsen, lokala fackföreningar och miljörelsen.

Försöksverksamhet

En försöksverksamhet bör startas senast under 1991 i fyra kommuner. Regeringen skall utreda och under år 1990 lämna förslag till vilka kommuner som skall vara försökskommuner för att försöken skall ge en allsidig belysning av fondernas funktion och möjligheter. Regeringen skall även presentera en provisorisk instruktion för dessa fonder vilken skall underställas riksdagen för godkännande. Representanter för de föreslagna kommunerna bör delta i utarbetandet av riktlinjerna.

För att ge ett grundkapital till verksamheten har miljöpartiet de gröna i en annan motion föreslagit att det under huvudtitel 12 anslag B 11 anslås 25 milj. kr. till försök med Närfonder.

Sedan verksamheten kommit i gång bör en ny utredning tillsättas som följer verksamheten och utarbetar förslag så att en heltäckande nationell verksamhet kan beslutas under riksdagsperioden 1991–1994.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av närfonder,
2. att riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till försöksverksamhet med närfonder i enlighet med vad i motionen anförts,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att löntagarfondernas medel successivt skall överföras till lokala närfonder,¹⁾

3. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en snabbutredning för att utarbeta förslag till försöksverksamhet med närfonder som skall starta under 1991,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att försöksverksamhet och utredning om närfonder senare skall bedrivas så att ett heltäckande nationellt program för närfonder skall kunnas beslutas under riksdagsperioden 1991–1994.

Stockholm den 15 januari 1990

Mot. 1989/90
N217

Inger Schörling (mp)

Lars Norberg (mp)

Elisabet Franzén (mp)

Gösta Lyngå (mp)

Krister Skånberg (mp)

Anita Stenberg (mp)